

WERKGELEGENHEID FAMILIEBEDRIJVEN – MAART, 2021

INTRODUCTIE

In deze rapportage worden nieuwe cijfers over familiebedrijven in Overijssel toegelicht. Familiebedrijven hebben andere kenmerken en gedragen zich anders dan niet-familiebedrijven (Matser et al., 2020). Uit de rapportage blijkt dat vestigingen van familiebedrijven relatief vaker voorkomen in Overijssel en een relatief grotere economische bijdrage leveren in vergelijking met landelijke gemiddelden. Er zitten grote verschillen in de spreiding van familiebedrijven over de verschillende gemeenten in Overijssel, en we zien ook veel verschil in kenmerken van familiebedrijven in de steden en op het platteland.

De rapportage is opgesteld om de Overijsselse beleidsaanpak voor familiebedrijven te ondersteunen. In het mkb-programma *Family Next* en in de subsidieregeling 'Jonge bedrijfsopvolgers' wordt door de provincie specifiek aandacht besteed aan

familiebedrijven. Daarnaast heeft de rapportage tot doel om andere relevante stakeholders te informeren, zoals bijvoorbeeld gemeentelijke bedrijfscontactpersonen.

Algemene kenmerken familiebedrijven

Een familiebedrijf is een bedrijf waarbij één familie direct of indirect een meerderheid van zeggenschap heeft; waarbij de familie formeel betrokken is bij het bestuur van het bedrijf; en het bedrijf juridisch overdraagbaar is. Bij beursgenoteerde bedrijven is de zeggenschap minimaal 25% (CBS, 2020; Europese Commissie, 2009).

In 2018 had het grootste deel van de 273 duizend familiebedrijven in Nederland meerdere familie-eigenaren (48%), terwijl ook veel bedrijven één eigenaar kennen (45%). Slechts 7% van de familiebedrijven heeft externe aandeelhouders met een minderheidsbelang.

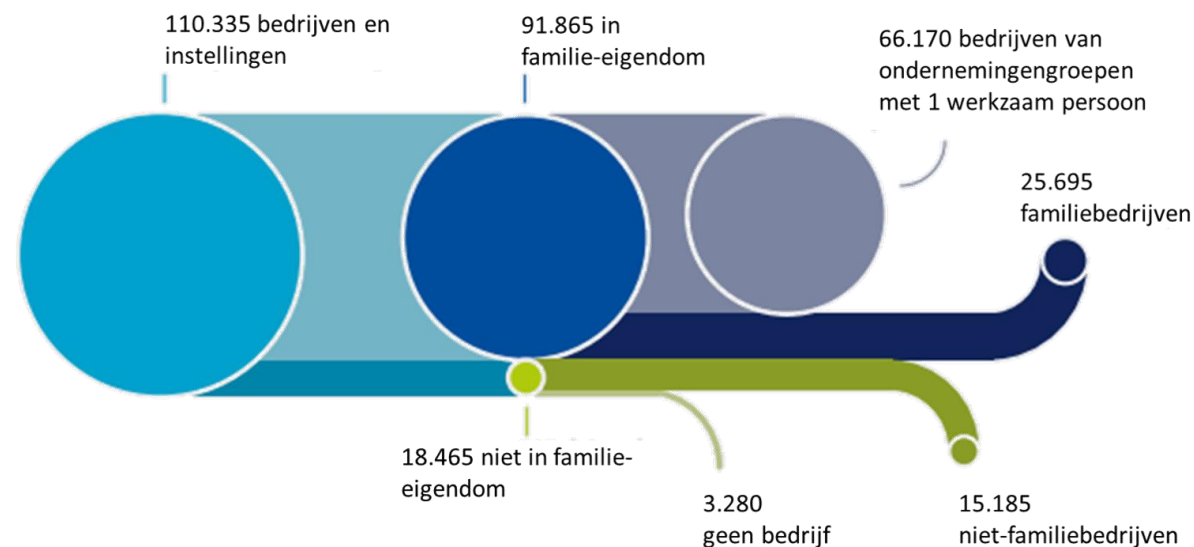
Veel familiebedrijven streven naar continuïteit en willen het bedrijf overdragen binnen de familie. Ze zijn dan ook gemiddeld ouder dan niet-familiebedrijven. In 2018 waren

62% van de Nederlandse familiebedrijven ouder dan 10 jaar en 18% ouder dan 30 jaar, tegenover respectievelijk 36% en 9% van de niet-familiebedrijven.

Bij 12% van de familiebedrijven zijn meerdere generaties actief in het bestuur van het bedrijf. Dit komt vaker voor als de bedrijfsomvang toeneemt. Bij familiebedrijven met meer dan 250 werknemers heeft 20% van de bedrijven meer dan één generatie van de familie in het bestuur.

Verdeling van vestigingen in Overijssel

In de provincie Overijssel waren er in 2018 ruim 110 duizend vestigingen van bedrijven en instellingen. In brede zin waren er bijna 92 duizend vestigingen van bedrijven in familie-eigendom en ruim 18 duizend niet in familie-eigendom. Van de vestigingen in familie-eigendom was het merendeel (66.170) een vestiging van een ondernemingsgroep met 1 werkzaam persoon. Dit zijn vooral eenmanszaken zonder personeel en besloten vennootschappen (BV's) zonder personeel die uit 1 juridische eenheid bestaan. Bijna 26 duizend vestigingen waren familiebedrijven. Het percentage familiebedrijven ten opzichte van niet-familiebedrijven en het totaal aan bedrijven en instellingen is in Overijssel hoger dan gemiddeld in Nederland.

Bedrijven in familie-eigendom: **83,3%**

Familiebedrijven t.o.v. niet-familiebedrijven: **62,8%**

Familiebedrijven t.o.v. totaal bedrijven en instellingen: **23,3%**

Bedrijven in familie-eigendom: **83,7%**

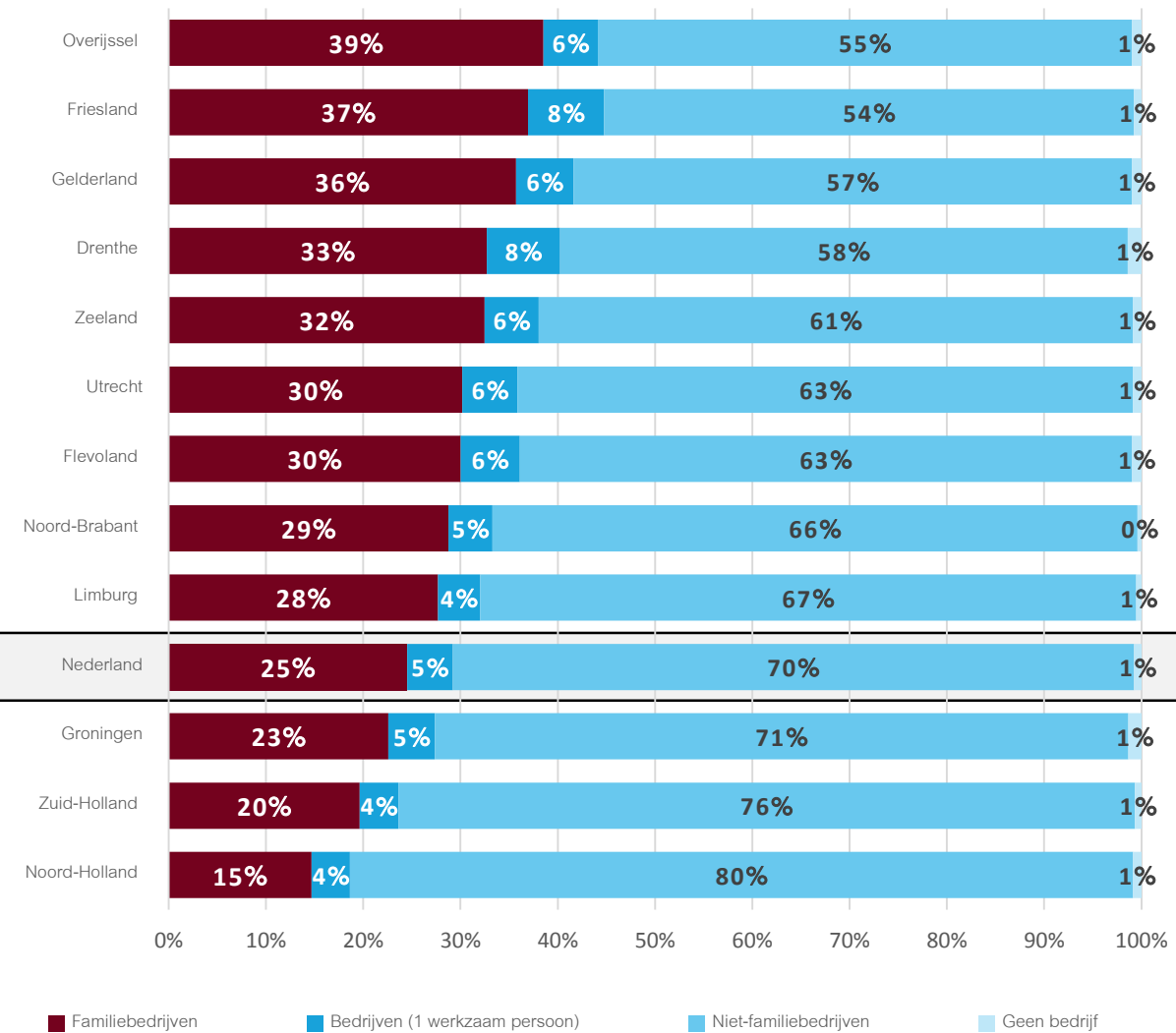
Familiebedrijven t.o.v. niet-familiebedrijven: **57,8%**

Familiebedrijven t.o.v. totaal bedrijven en instellingen: **18,6%**

Aandeel familiebedrijven in omzet niet-financiële bedrijfsleven¹⁾

In de provincie Overijssel behalen familiebedrijven 39% van de omzet van het niet-financiële bedrijfsleven. Dit is het hoogste aandeel van alle provincies in Nederland. Het omzetaandeel van familiebedrijven in Overijssel ligt 14%-punt hoger dan het landelijk gemiddelde.

¹⁾ Het niet-financiële bedrijfsleven omvat alle economische activiteiten met uitzondering van de landbouw, de financiële dienstverlening, het onderwijs, de gezondheids- en welzijnzorg, cultuur, sport en recreatie, belangen- en hobbyverenigingen en overige persoonlijke dienstverlening.

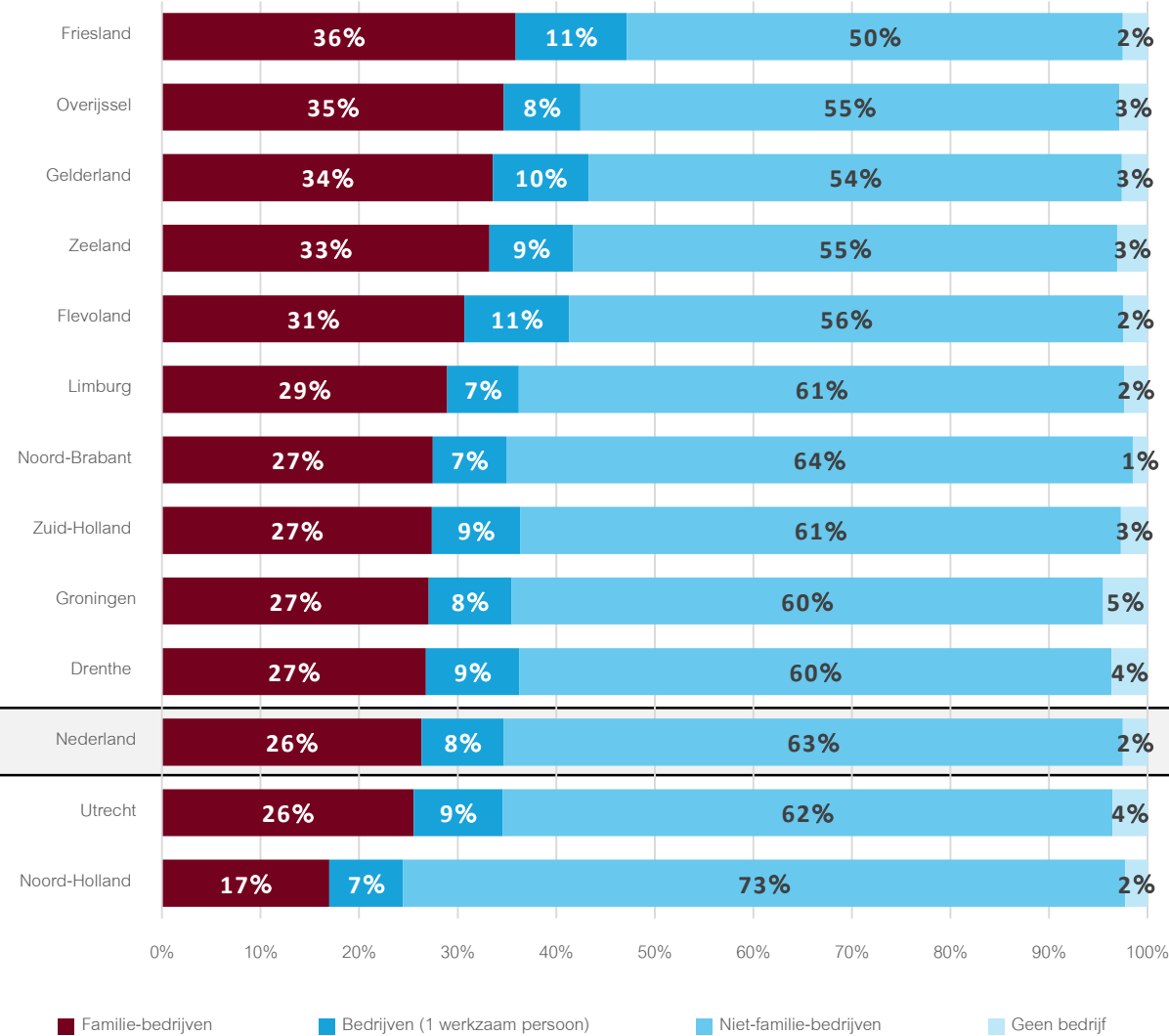

$$\frac{\text{Omzet van bedrijfstype}}{\text{Totale omzet}} \times 100\%$$

Aandeel familiebedrijven in toegevoegde waarde niet-financiële bedrijfsleven²⁾

In de provincie Overijssel behalen familiebedrijven 35% van de toegevoegde waarde van het niet-financiële bedrijfsleven. Alleen Friesland kent een hoger aandeel van de toegevoegde waarde door familiebedrijven. Het aandeel toegevoegde waarde door familiebedrijven in Overijssel ligt 9%-punt hoger dan het landelijk gemiddelde.

²⁾ Het niet-financiële bedrijfsleven omvat alle economische activiteiten met uitzondering van de landbouw, de financiële dienstverlening, het onderwijs, de gezondheids- en welzijnzorg, cultuur, sport en recreatie, belangen- en hobbyverenigingen en overige persoonlijke dienstverlening.

$$\frac{\text{Toegevoegde waarde van bedrijfstype}}{\text{Totale toegevoegde waarde}} \times 100\%$$

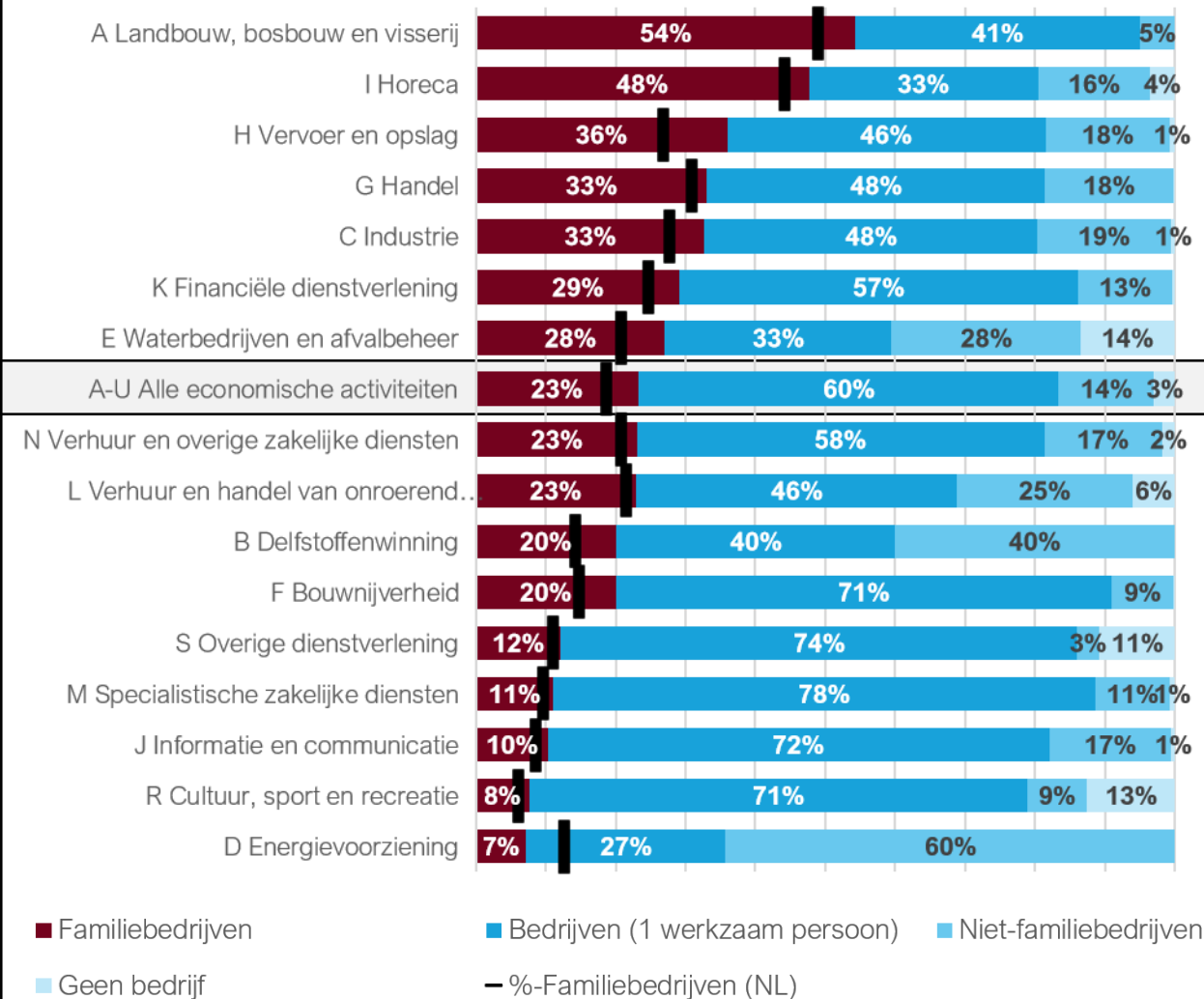
Aandeel vestigingen familiebedrijven naar bedrijfstakken

De landbouw en de horeca hebben in Overijssel het hoogste aandeel familiebedrijven, gevolgd door vervoer en opslag, handel en industrie waarin een derde of meer van de vestigingen een familiebedrijf is.

In vrijwel alle bedrijfstakken zijn in de provincie Overijssel relatief meer familiebedrijven actief dan landelijk. Voor alle economische activiteiten is het aandeel familiebedrijven in Overijssel 4,7%-punt hoger.

De bedrijfstak vervoer en opslag wijkt in Overijssel het meest af van de landelijke cijfers. Het aandeel familiebedrijven in de vervoer en opslag ligt 9,5%-punt hoger dan het landelijk gemiddelde voor deze bedrijfstak.

0% 10% 20% 30% 40% 50% 60% 70% 80% 90% 100%

Aantal vestigingen van bedrijfstype per bedrijfstak

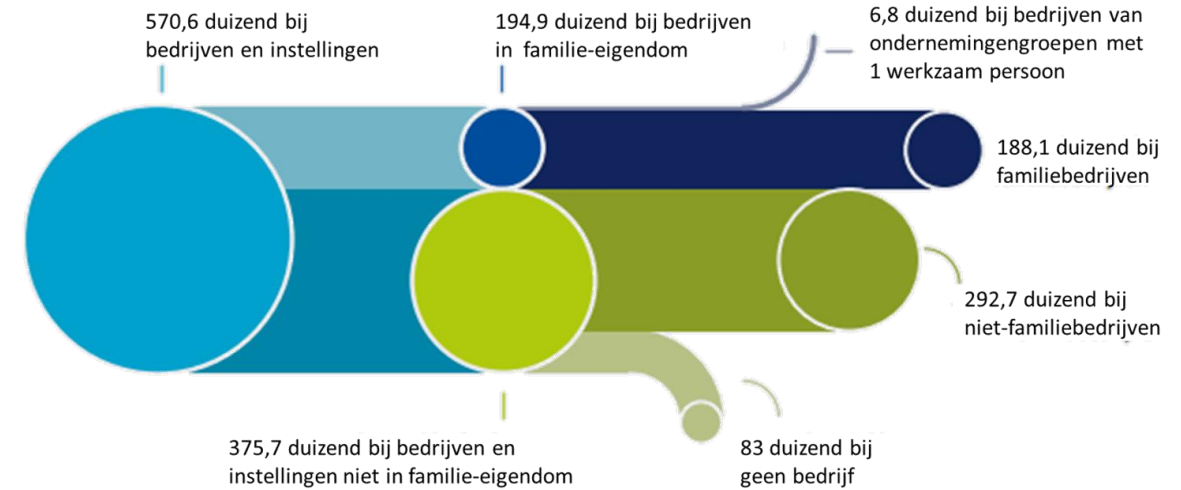
x 100%

Totaal aantal vestigingen per bedrijfstak

Aantal werknemersbanen³⁾

In Overijssel waren er in december 2018 ruim 570 duizend werknemersbanen. In brede zin waren er 195 duizend banen bij bedrijven in familie-eigendom en 376 duizend banen bij bedrijven en instellingen niet in familie-eigendom. Familiebedrijven in Overijssel zorgden voor 188 duizend banen. Het aandeel van familiebedrijven in het totaal aan werknemersbanen is daarmee 33%. Het aandeel banen bij familiebedrijven en bedrijven in familie-eigendom is in Overijssel hoger dan gemiddeld in Nederland.

³⁾ Hiertoe behoren ook de directeuren-grotaandeelhouders (dga's).

Banen bij bedrijven in familie-eigendom: **34,2%**

Banen bij familiebedrijven t.o.v. niet-familiebedrijven: **39,1%**

Banen bij familiebedrijven t.o.v. totaal bedrijven en instellingen: **33,0%**

Banen bij bedrijven in familie-eigendom: **31,0%**

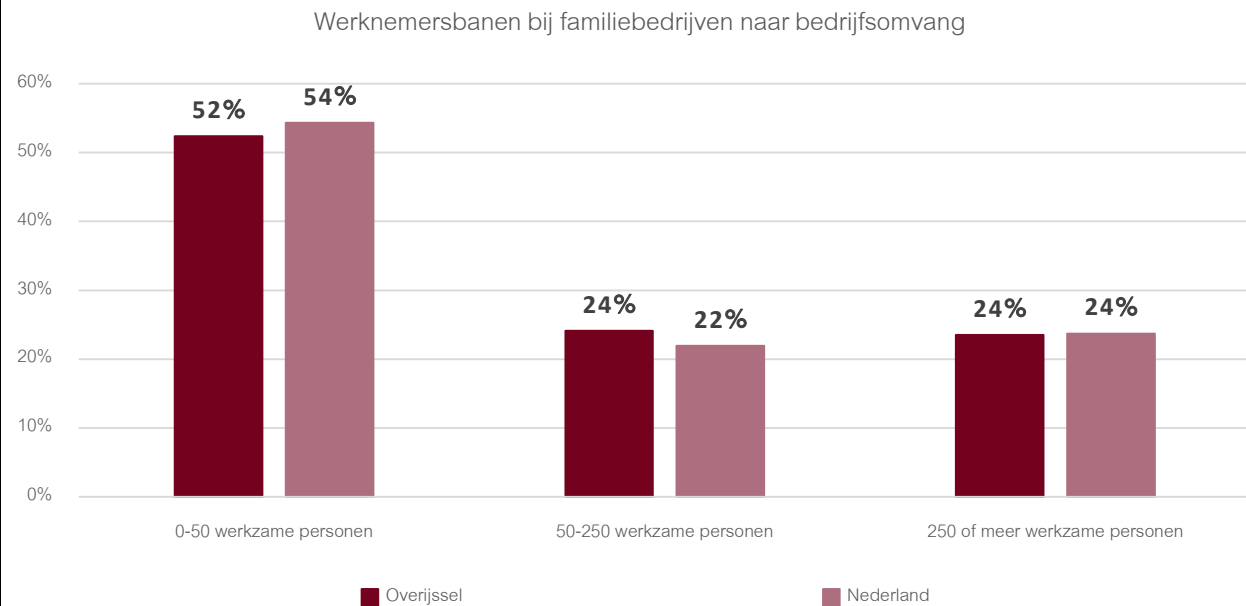
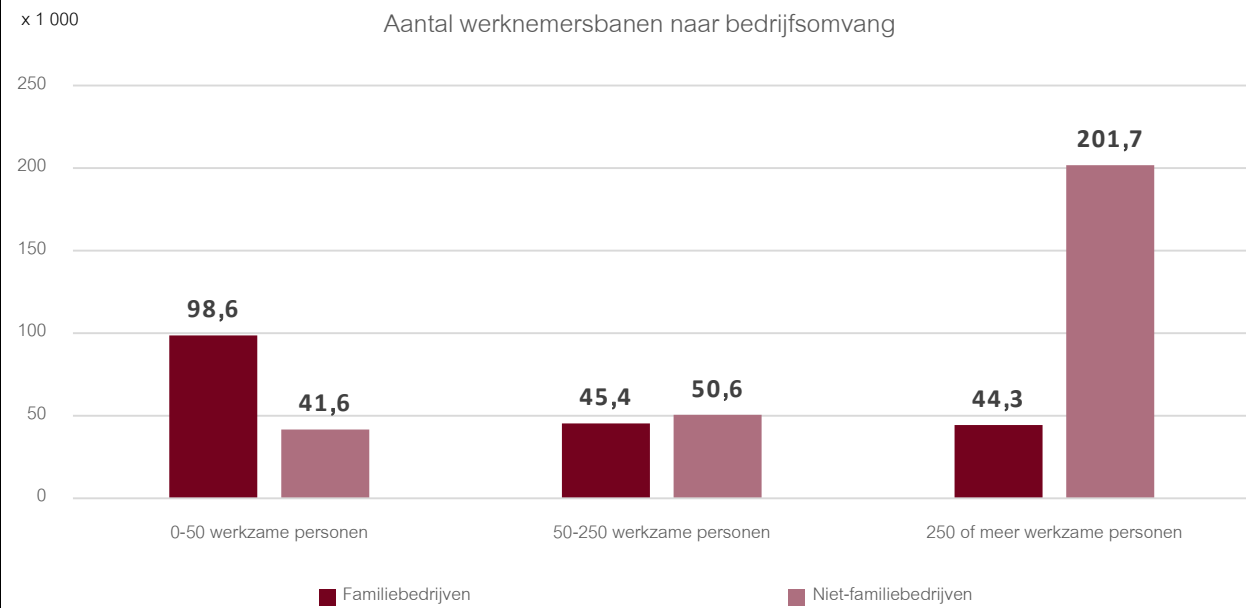
Banen bij familiebedrijven t.o.v. niet-familiebedrijven: **35,6%**

Banen bij familiebedrijven t.o.v. totaal bedrijven en instellingen: **29,4%**

Werknemersbanen naar bedrijfsomvang

De meerderheid van de werknemersbanen bij familiebedrijven is te vinden bij bedrijven met een omvang tot 50 werkzame personen. In Overijssel zijn dit bijna 100 duizend van de 188 duizend werknemersbanen bij familiebedrijven. De banen bij niet-familiebedrijven zijn vooral te vinden in de grootteklasse van 250 of meer werkzame personen.

De verdeling van werknemersbanen bij familiebedrijven tussen de verschillende grootteklassen in Overijssel lijkt sterk op de verdeling in Nederland. In de grootteklasse 50 tot 250 werkzame personen zijn in Overijssel relatief iets meer banen te vinden ten opzichte van heel Nederland.

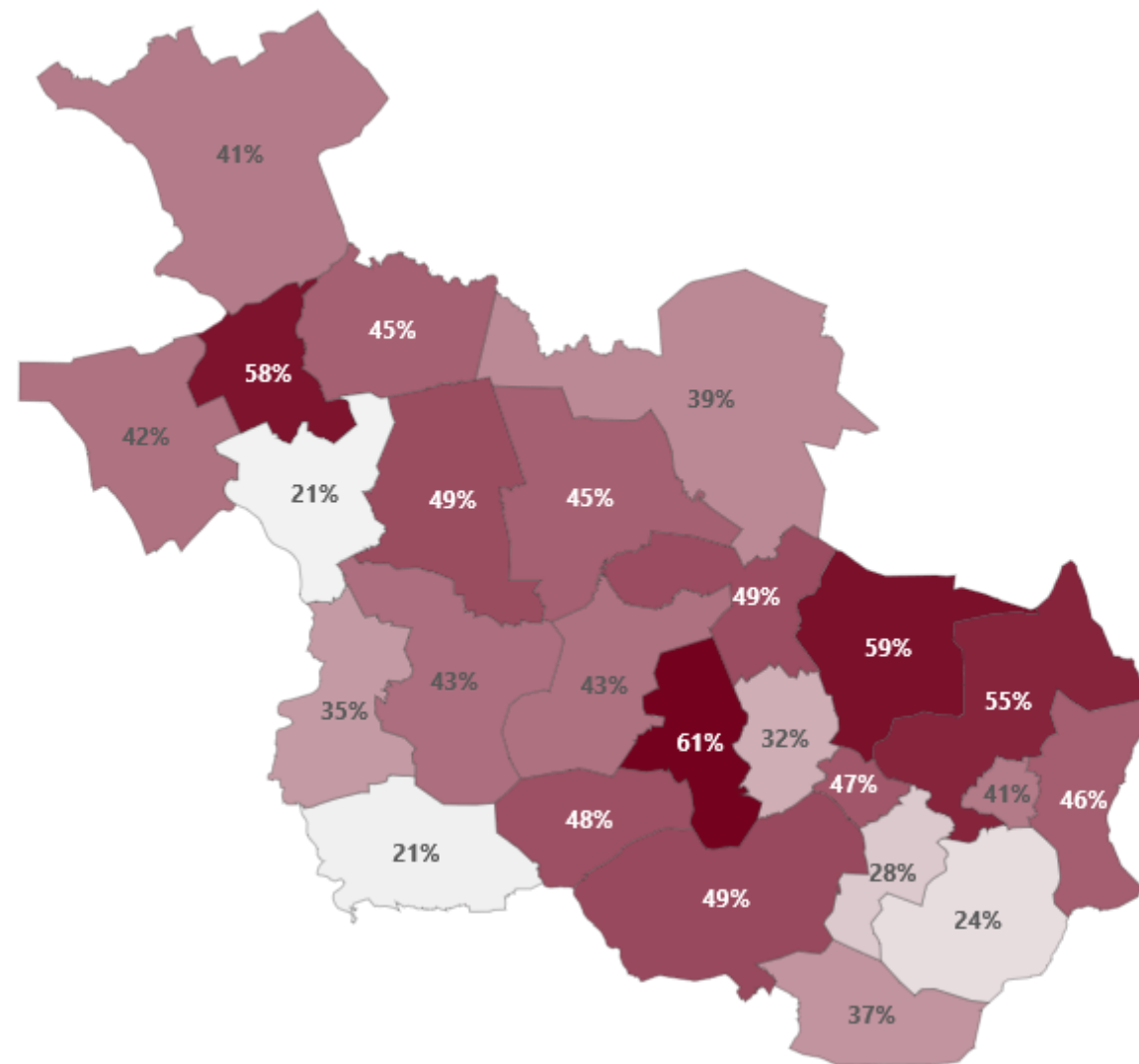

Aandeel werknemersbanen familiebedrijven

(Gemiddelde Overijssel: **33%**)

In de provincie Overijssel faciliteren familiebedrijven 188 duizend werknemersbanen. Dit is 33% van het totaal aan werknemers tegenover 29% landelijk. In de gemeente Wierden is het aandeel van familiebedrijven in het aantal werknemersbanen het hoogst (61%) en in de gemeente Deventer en Zwolle is dit het laagst (21%).

In steden is het aandeel familiebedrijven lager omdat bedrijfstakken met geen of minder familiebedrijven vertegenwoordigd zijn, zoals onderwijs, overheid en zakelijke dienstverlening. Ook zijn er relatief meer grotere bedrijven in steden. Familiebedrijven zijn gemiddeld kleiner dan niet-familiebedrijven. In veel plattelandsgemeenten is het omgekeerde waar. Daar zijn relatief meer bedrijven in bedrijfstakken waar familiebedrijven oververtegenwoordigd zijn en relatief meer kleine bedrijven.

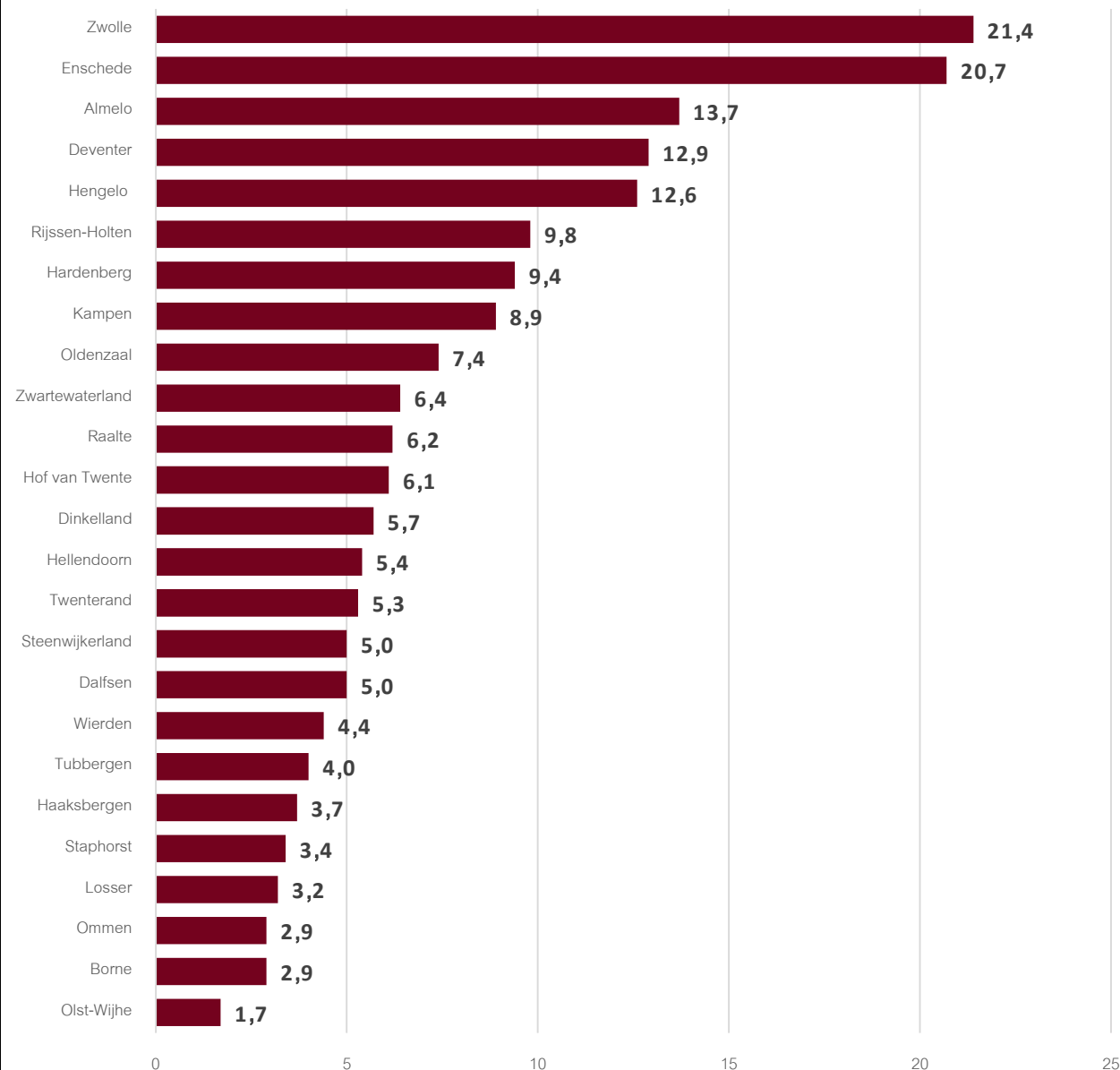

Spreading werknemersbanen familiebedrijven

Ondanks het lage aandeel werknemersbanen bij familiebedrijven heeft Zwolle wel het hoogste aantal banen in het familiebedrijf. In absolute aantallen is de meeste werkgelegenheid te vinden in steden, waardoor ook het aantal werknemersbanen bij familiebedrijven hoog is.

In plattelandsgemeenten is het omgekeerde het geval: weinig banen, maar wel een hoog aandeel bij familiebedrijven, al zitten er wel grote verschillen tussen plattelandsgemeenten. Zwartewaterland en Rijssen-Holten zijn bijvoorbeeld twee gemeenten met een hoog aantal banen en weinig stedelijkheid, waar Olst-Wijhe en Borne plattelandsgemeenten met vooral een woonfunctie zijn.

Aantal werknemersbanen bij familiebedrijven (in duizendtallen)

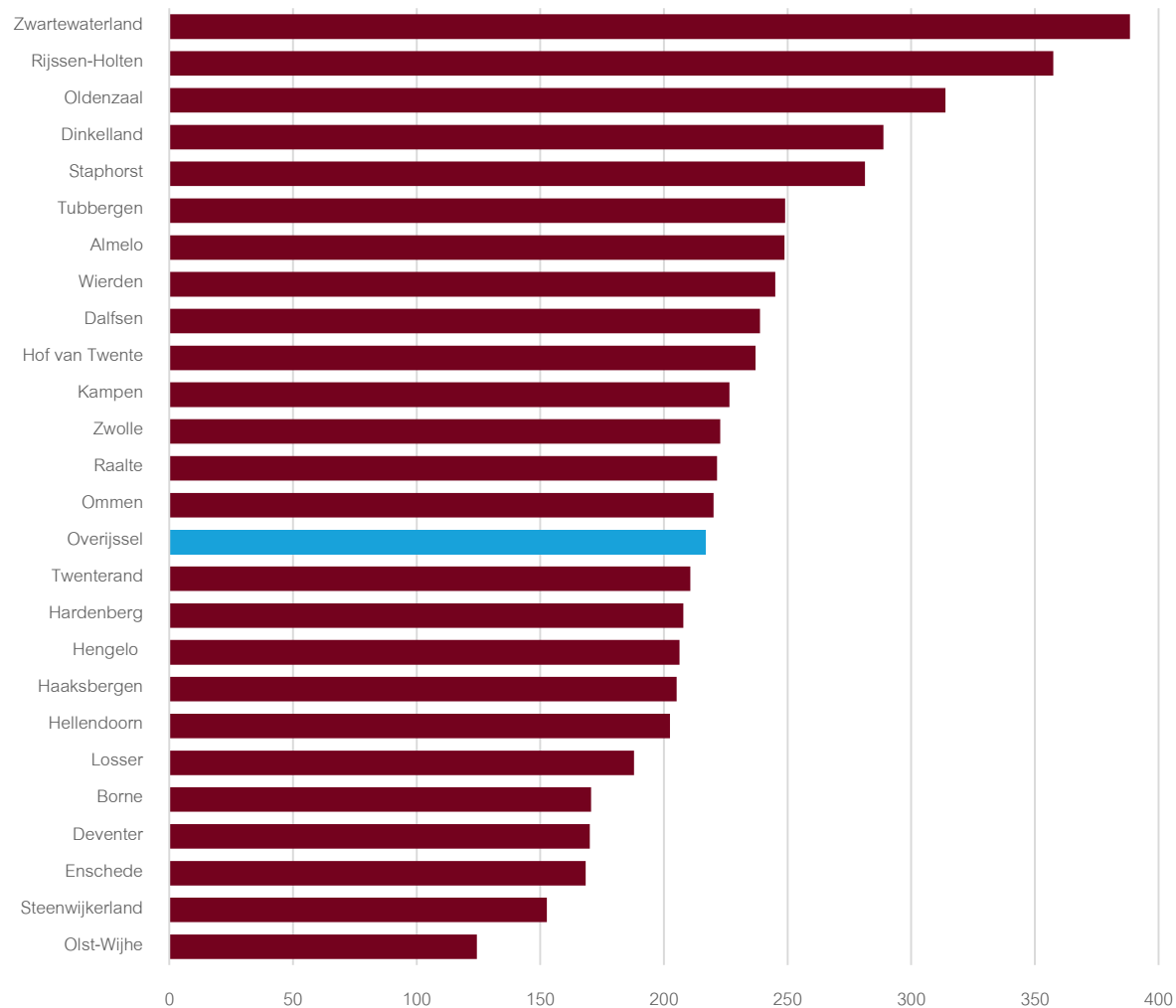

Familiebedrijven als motor voor de lokale economie

Er zijn grote verschillen in het belang van familiebedrijven voor de lokale economie. De gemeenten Zwartewaterland en Rijssen-Holten kennen een relatief hoge werkgelegenheid en een groot aandeel daarvan bij familiebedrijven.

De gemeente Olst-Wijhe heeft relatief weinig lokale werkgelegenheid en een gemiddeld aandeel werknemersbanen bij familiebedrijven. De steden hebben een middenpositie. Er zijn veel banen in steden, maar relatief minder banen bij familiebedrijven.

Aantal werknemersbanen bij familiebedrijven per 1.000 inwoners van 15 tot 75 jaar
(potentiële beroepsbevolking)

Werknemersbanen bij familiebedrijven
Aantal inwoners van 15 tot 75 jaar x 1000

Eigendom en zeggenschap familiebedrijven

De meeste vestigingen van familiebedrijven in Overijssel hebben geen aandeelhouders buiten de familie.

Van alle vestigingen is 45% in handen van een persoon. Iets meer vestigingen (48%) hebben meerdere familie-eigenaren. Slechts 7% van de vestigingen van familiebedrijven hebben externe aandeelhouders.

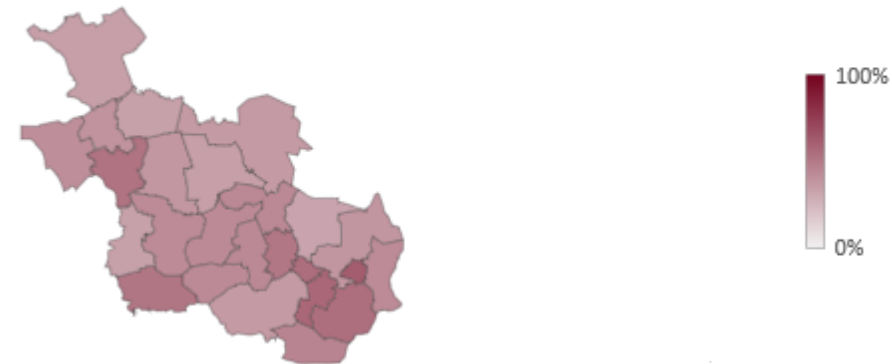
In de steden zijn meer vestigingen van familiebedrijven met één eigenaar (53%) en ook meer vestigingen met externe eigenaren (9%). Op het platteland komen vestigingen met meerdere familie-eigenaren vaker voor. Dit is deels te verklaren doordat veel agrarische ondernemingen bestaan uit een vennootschap

onder firma (vof) of een maatschap tussen familieleden.

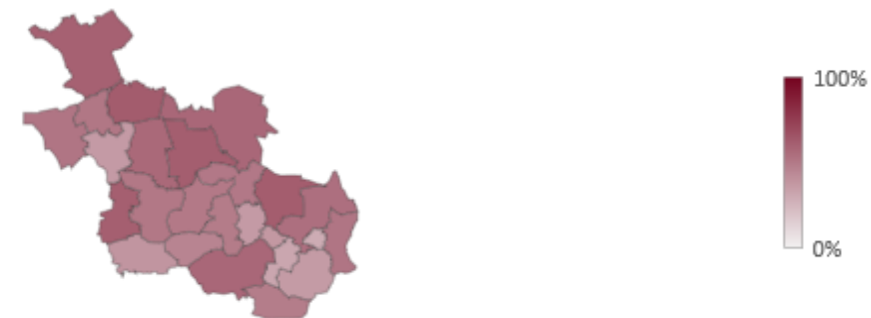

Landelijk Expertisecentrum
Familiebedrijven

Aandeel vestigingen van familiebedrijven met 1 eigenaar

Aandeel vestigingen van familiebedrijven met meerdere familie-eigenaren

Aandeel vestigingen van familiebedrijven met externe eigenaren

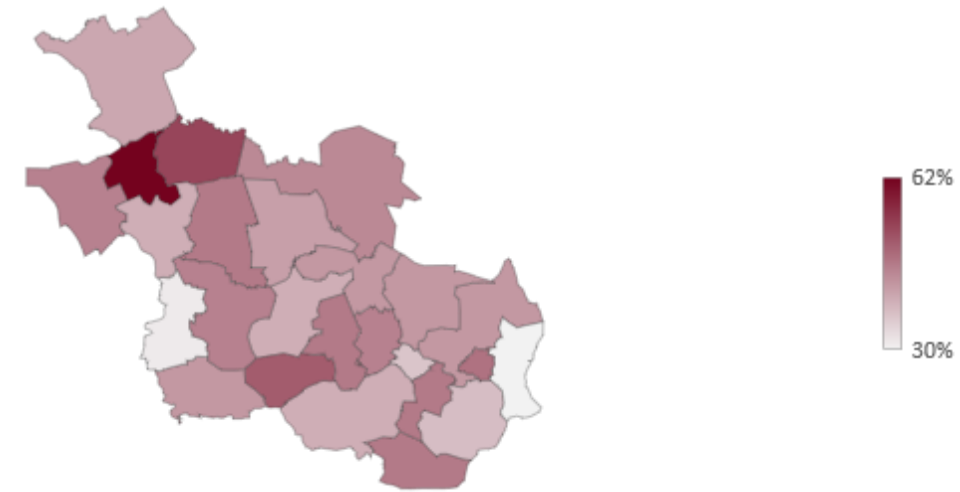

Kenmerken van banen en werknemers bij familiebedrijven

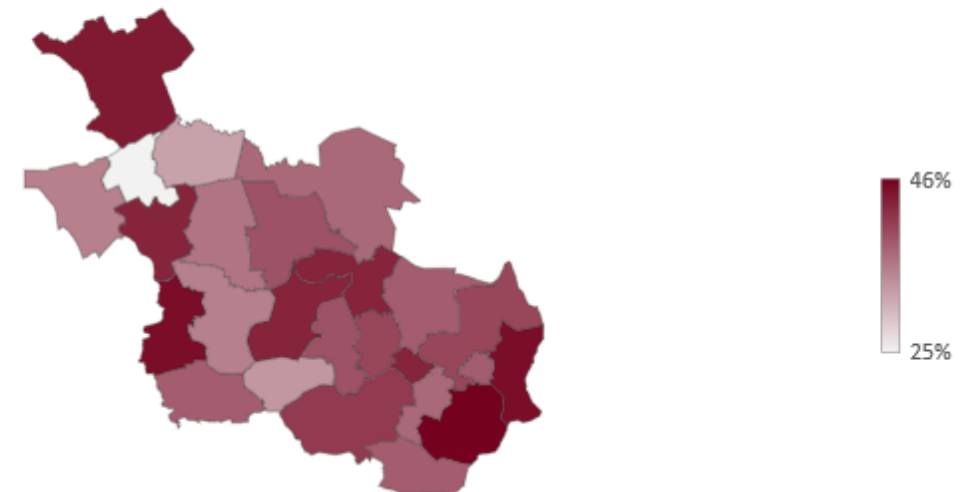
Familiebedrijven in Overijssel hebben iets meer voltijdbanen (35 uur of meer) dan niet-familiebedrijven (43% vs. 40%). Het percentage voltijdbanen bij familiebedrijven is het hoogst in de gemeenten: Zwartewaterland (62%), Staphorst (53%) en Rijssen-Holtten (50%). Dit percentage is het laagst in de gemeenten: Losser (30%), Olst-Wijhe (31%) en Borne (36%).

Bij familiebedrijven in Overijssel zijn relatief weinig vrouwen werkzaam (39%) ten opzichte van niet-familiebedrijven (50%). Het percentage vrouwen in dienst bij familiebedrijven is het hoogst in de gemeenten: Enschede (46%), Losser (45%) en Olst-Wijhe (45%). Dit percentage is het laagst in de gemeenten: Zwartewaterland (25%), Staphorst (32%) en Rijssen-Holtten (33%).

Percentage voltijdbanen bij familiebedrijven
(Gem. Overijssel: **43%**; Gem. Nederland: **43%**)

Percentage vrouwen in dienst bij familiebedrijven
(Gem. Overijssel: **39%**; Gem. Nederland: **41%**)

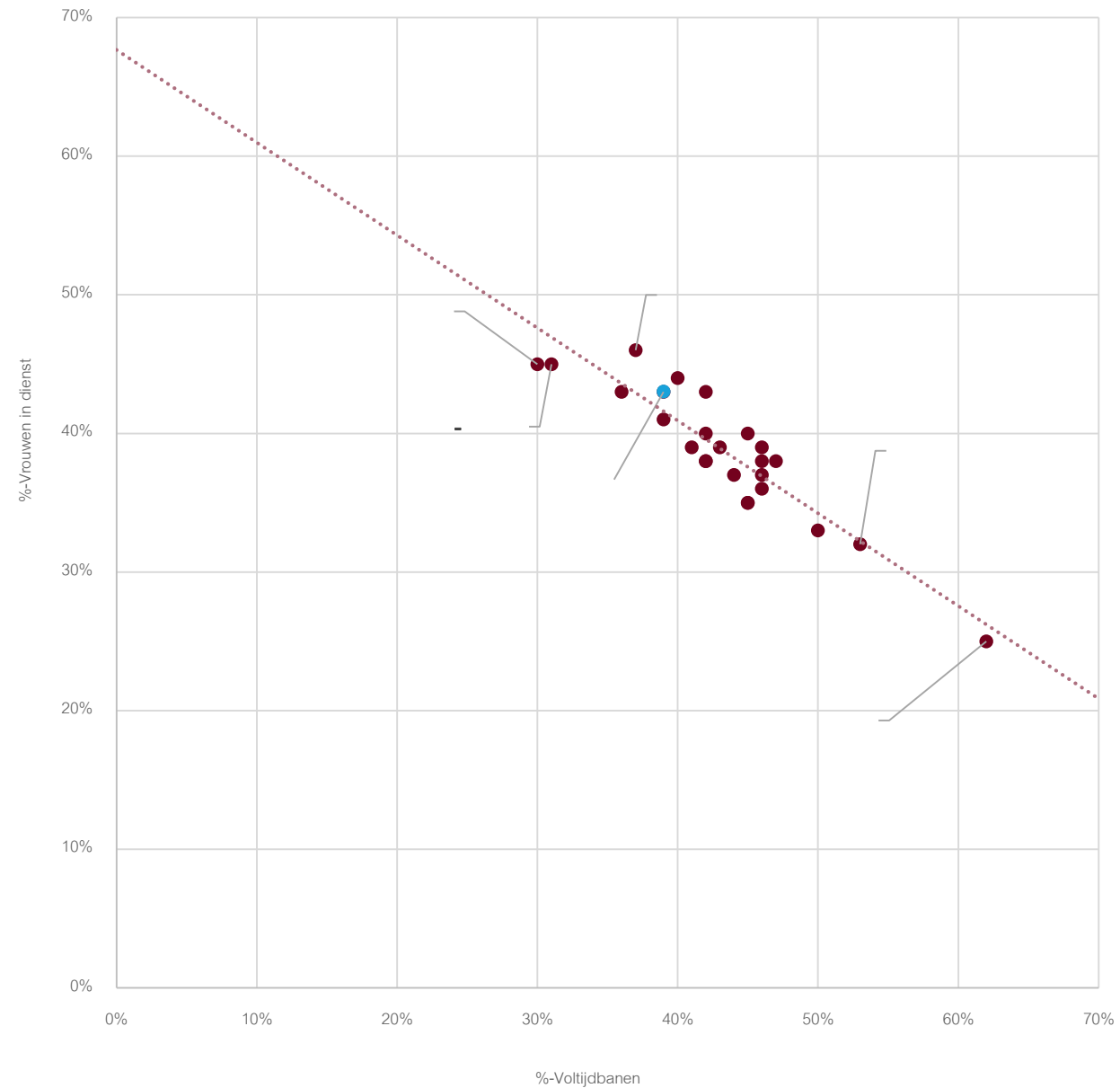

Voltijdbanen en geslacht van werknemers bij familiebedrijven

Vrouwen werken minder vaak voltijds (35 uur of meer) dan mannen. Uitgedrukt in percentages werkten in 2019 27% van de vrouwen in Nederland voltijd tegenover 72% van de mannen (CBS, 2021).

Bij familiebedrijven in Overijssel is veel variatie in de verhouding voltijdbanen en het percentage vrouwelijke werknemers. In Zwartewaterland en Staphorst werken relatief weinig vrouwen en komen naar verhouding meer voltijdbanen voor. In de gemeenten Enschede, Losser en Olst-Wijhe werken relatief meer vrouwen bij familiebedrijven en ligt het percentage voltijdbanen lager.

Verband tussen %-voltijdbanen en man/vrouw-verhouding

VERANTWOORDING

Dit onderzoek is uitgevoerd door het Landelijk Expertisecentrum Familiebedrijven van Hogeschool Windesheim in samenwerking met de provincie Overijssel. Er is gebruik gemaakt van gegevens over familiebedrijven van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Het gaat om de op 28 oktober 2020 gepubliceerde gegevens 'Familiebedrijven in Nederland 2015-2018' en om een maatwerktafel over de provincie Overijssel die op 5 maart 2020 gepubliceerd is. De cijfers zijn niet vergelijkbaar met de op 21 april 2017 door het CBS gepubliceerde experimentele gegevens 'Familiebedrijven in Nederland'.

In deze rapportage worden alleen cijfers gepresenteerd over het meest recente jaar (2018). Deze keuze is gemaakt omdat er weinig ontwikkeling zit in het aantal familiebedrijven en de economische bijdrage van familiebedrijven in de periode 2015-2018. In tegenstelling tot landelijke cijfers over familiebedrijven wordt er bij geografische uitsplitsingen naar provincie of gemeente gesproken over vestigingen in plaats van bedrijven. Hoewel de meeste bedrijven één vestiging hebben, zijn er ook bedrijven met meerdere vestigingen. Het aantal bedrijfsvestigingen ligt dus hoger dan het aantal bedrijven.

In onze keuzes voor definitie is aangesloten op de keuzes van het CBS. Ook de analyses zijn grotendeels vergelijkbaar met de analyses in het onderzoeksrapport Familiebedrijven in Nederland 2015-2018 (CBS, 2020). Vanwege deze vergelijkbaarheid is in navolging van het CBS gekozen om de grote groep eenmanszaken en vennootschappen met minder dan twee werknemers als aparte groep te behandelen, ondanks dat deze bedrijven volgens de gehanteerde definitie familiebedrijven zijn. Wanneer er gesproken wordt over familiebedrijven en niet-familiebedrijven gaat het alleen om bedrijven met meer dan één werknemer.

GERAADPLEEGDE BRONNEN

Centraal Bureau voor de Statistiek (2020). *Familiebedrijven in Nederland 2015-2018*. Den Haag, 28 oktober 2020.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2021). *Maatwerktabel Werknemersbanen en werknemers in Overijssel 2018*. Den Haag, 5 maart 2021.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2021). *StatLine tabel werkzame beroepsbevolking*. Den Haag, 16 februari 2021.

Europese Commissie (2009). *Final report of the Expert Group. Overview of family business-relevant issues: research, networks, policy measures and existing studies*. Brussel: Europese Commissie.

Matser, I.A., Agterhuis, D., Akker, J. van den, Hoogeboom, B, en Helvert, J. van (2020). *Kenmerken, kansen en knelpunten in het familiebedrijf*. Zwolle: Landelijk Expertisecentrum Familiebedrijven, Windesheim.

COLOFON

25 februari 2021

Erik Veldhuizen

hg.veldhuizen@windesheim.nl

Bart Hoogeboom

b.hoogeboom@windesheim.nl

Daniël Agterhuis

d.agterhuis@windesheim.nl